

СПАЧАТКУ ў газеце «Літаратура і мастацтва» быў надрукаваны артыкул Р. Бярозкіна «Майстарства, што з табою рабіць».

Крытык, прачытаўшы зборнік вершаў П. Макаля «Акіно», адзначыў і ўхваляў высокую тэхнічнае ўмельства аўтара, прычым прыклады добрай аздабленасці і выразнасці гучання радкоў і строф, сведчанні пазастай улады над словам, аддаў належнае імкненню П. Макаля «ўзняцца да імтэнтуальных, духоўных патрабаванняў сучаснасці», яго цікавасці да маральна-этычных праблем. Аднак, прызначы тэхнічнае ўмельства паэта, Р. Бярозкіна застаўся незадаволены «Акіно», выказаў занепакоенасць некаторымі тэндэнцыямі творчасці паэта. Яму здалося аднабаковым і напоятым такое майстарства. «Пятрусь Макаль — таленавіты паэт, але, на жаль, творчае яго развіццё шло нераўнамерна і не гарманічна: аднабакова ўдасканаленасць «тэхнікі» і ўмельства, далёка абганяючы тое, што можна назваць удасканаленнем «нараўненасці», чалавечым, «вобразным» чалавечым, самацэнным у дачыненні да зместу», — такі быў вывад крытыка.

Усё, хто сочыць за развіццём нашай паэзіі, добра ведаюць, што і многія іншыя нашы таленавітыя паэты нярэдка друкуючы творы, дзе «добра» «паданым» радкі і строфы, багата прычымнае выхадка, але ўмельства іх нейкае аднабаковае і яны не магавы вывучыць сутнасці з'явы, што амалька пераканана, не забяспечвае значным зместам.

Я мог бы прывесці прыклады з творчай практыкі такіх (сабыста мне дарагіх і блізкіх) паэтаў, як Р. Барадулін, С. Гаўрусёў, А. Варцінскі, Я. Сіпакоў. І ў іх, на жаль, ёсць вершы, дзе алітэрацыі, інтанацыйныя павароты, асацыятыўныя прыпадбненні і ўсялякія іншыя «згучэнні» формы не маюць арганічнай сувязі са зместам.

Р. Барадулін, які надзвычай востра адчувае гучанне слова і яго першасную жыццёвую аснову — пахі, колеры, руды роднай зямлі, нярэдка ў пошуках новых сувязей слоў захапляецца выпадковымі агаласоўкамі, самацэннымі асацыяцыямі, аслабляючы зместоваю функцыю сваіх строфаў.

А. Варцінскі, у вершах якога адчуваюцца элементы рацыяналізму (настрой падытоўваецца разважаннем), шмат увагі надае інтанацыйным узмацненням, сінтаксічным і лексічным паўторам, унутранай рыфмоўцы, нарочівае інтанацыйны і сінтаксічны перыяд. Але паэт не заўсёды дамагаецца поспеху — яго падлітэраваўшы зрыў у стыльваю аднастайнасць, расцягненасць, схематызм.

С. Гаўрусёў у творах апошніх год выказаў імкненне да маштабнасці мыслення, да планетарных асацыяцый, грамадзянскай унесласці. У паэта няма удач у кнізе «Ураган». Аднак усё часцей дае аб сабе знаць несудаднасныя трапія знойдзеныя слоўныя формулы з унутраным жыццём канкрэтнай чалавечай асобы, губляючы душны маштаб паміж малым і вялікім, вершы набываюць рытарычную гучнасць, іх экспрэсія не выклікае хвалявання ў аднасць.

Адчуванне святлонасці ў будзённым, адкрыццё значнага ў, на першы погляд, нязначным, выпадковым, высокай душнай чуйнасцю ва ўспрыманні «звычайнай жыццё», пошук духоўнага адзінства з часам, людзьмі, прыродай вельмі імануе мне ў творчасці Я. Сіпакова. Але ў апошнія яго кніжкі «Дзень» ямаля і выпадкова, штучнага, неапраўданага логічна натуральных чалавечых перажыванняў, нямама надкаў, «тэхнічных» практыкаванняў.

Для саіх паэтаў гэта толькі выдаткі іх асаблівых пошукаў, іх творчых манераў. Але чытаючы гэтыя паэты, менш зольны іх проста маладзешны, яшчэ творча нясплы паэт знойдзе падмаванне ілюзіям, быццам можна стварыць паэзію, кампенсуоучы недахоп зместу дашпымым умельствам, спрактыкаванасцю...

У новых пераважаных публікацыях некаторых малодшых паэтаў мы часта атрымліваем сведчанні добрай «тэхнічнай» вывучкі, але не адчуваем аўтарскай унутранай патрэбы для напісання верша, бачым толькі намаганні нешта да нечага прыпадбненні, вышукваць рыфмы, знайсці «хад», павароты...

Усё гэта даўно напрошвалася на гаворку. Мы дума часта чым сёння наракаем: «вершы ёсць, а паэзіі — мала», «гісць умяоць», а чытаць няма чытаю і да т. п. І адначасна — спрадзяўляю папяркі крытыкі за паблжлівасць і ўсёдаравальнасць.

ВОСЬ, нарэшце, паявіўся артыкул, скіраваны менавіта супраць гэтага з'явы. І хоць у артыкуле «Майстарства, што з табою рабіць» разглядалася кніга аднаго паэта, разважанні крытыка працягваліся на многія творы іншых аўтараў.

З прычэнамі Р. Бярозкіна выступіў А. Варцінскі, потым у размову ўключыліся Б. Бурыян, С. Грахоўскі, Н. Гілевіч, А. Вялічка. Разгарнулася ажыўленая палеміка, страпанасць і напад «кой такома гаворачы пра вастрыню палемікі».

Кі мне ўваляецца, абмен думкамі атрымаўся шырокі і карысны, быў і палемічны слухавы заўвагі, дапаўненні і ўдакладненні ў дачыненні як да кнігі П. Макаля, так і да артыкула Р. Бярозкіна. Хацелася б толькі «зняць» некаторыя палемічныя перыксы.

У сувязі з гэтым напрошваецца адна агульная заўвага апанентам Р. Бярозкіна.

Калі вы прызнаеце, што ў «Акіно» ёсць вершы з самацэннай вобразнасцю, калі вы не аспрэчываеце і многія канкрэтныя аднакі крытыка і калі вы выступаеце за прыніпковы падыход да з'яў паэзіі, то чаму вы самі неаднойчы здраджываеце гэтым прыніпкам? Прынамсі, у аднас крытыка, з якім мы неаднойчы падабраліся, быў выказаць абвінавачанні і ў інтэраванні прапусціць развіццё сучаснай паэзіі, і ў дагматызме, і ў дробязнасці.

Напрошваоцца і прыватныя заўвагі на выступленніях.

Я падзяляю дафас артыкула А. Варцінскага ў той частцы, дзе паэт выступае за больш поўнае і разнабаковае прачытанне кнігі П. Макаля, з улікам яе таматык, жарнавых аднакі і аслаблівасці таленту аўтара, хоць не лічу, што ўсё гэта ігнаравалася крытыкам. Але некаторыя разважанні Варцінскага здаюцца мне спрэчнымі і недастаткова прадуманымі.

У прыватнасці, выклікае парэчанне наступная яго заўвага ў сувязі з ацанкай верша «Рознакалоўны Брэст»: «І навошта перавадзіць ацанку з плана эстэтычнага ў план этычны? Верш не з лепшых, яму сапраўды не хапае жылога паучуцця, амацяляльнага на-

нае гучанне сучаснай паэзіі. Гэта — надзвычай важны аспект у размове аб нашай паэзіі, і ўвагу да яго варта толькі вяртаць. Але, на жаль, некаторыя вершы артыкула А. Вялічка сведчаць, што ён вузка, аднабакова падыходзіць да грамадскага зместу твораў, ігнаруючы ў значнай ступені мастацкую форму. Нельга, напрыклад, ігнараваць з А. Вялічым, калі ён сцвярджае, што ўвага крытыка да формы вершаў, да асобных радкоў і строф — лішняя, непатрэбная, снаблскава, калі ён не прымае шматзначнасці, «падтэксту» ў паэзіі».

СЛУШАЊСІБ пачатый размова ў значнай ступені злучыў з аднакі кнігі П. Макаля «Акіно». Таму ўнікае патрэба яшчэ раз вярнуцца да гэтай кнігі.

Зборнік «Акіно» — кніга супярэчліва, спрэчная.

Аўтар настройвае сябе на ўспрыманне супярэчнасцей і канфліктаў часу, імкненца злавіць, спазнаць, асэнсаваць, судзіць паміж сабою розныя іх прагавы. У парываных да шчырасці, існасці, маральнай чысціні, ўзаемаразумення і даверу ён востра ўспрымае шматлікія сённяшнія пагрозы чалавечаму ў чалавечу. Яго трывожыць, напрыклад, раз'яднанасць людзей і ў глабальным маштабе («Цябе, як арыштанта, пад шытка-

мі скруцілі пагранічныя дроты, Зямля мая, ты круцішся вякамі — някую не можаш выкруціцца ты»), і ў бытавых прыватнасцях («Афіцыйна», і ў пералічэнні рознамаштатных з'яў («У безразмерных шапратках скача атамны век... Вачыш — грыву ў паветры безразмерныя павіс»). Ён спрачаецца з правамі «барантарызму» (часам гэта выяўляецца праз іранічнае і жартоўнае абмыванне канцылярскай лексікі і бытавым), з рэкламантаўнага чалавечых паучуццяў, чыйна рэагуе на трывогі і хваляванні людзей нашага часу, імкненца наблізіць да сваёй душы вялікае і малое ў наваколным свеце («Я да гудзель тую сусвет бяскоўны і вяснасць, уасобленую ў мі»).

Поспех прыходзіць да паэта там, дзе вобраз лірычнага героя набывае канкрэтнасць, дзе паўчыць выяўляецца ў такой інтанацыі, такімі словамі, за якімі адчуваюцца рысы характэрнага паэта.

Мне, напрыклад, добра ўваляецца душнымі склад і вопыт чалавечка-паэта ў наступных радках:

Дзень маіх турбот
Доўгі і будзёна-шары,
Як сніроўны ў спешцы
Саліны шымель
Не па расту,
Вягу і бяюся
Наступіць на крысо...
А вышыня,
Якую праба ўзяць,
Так блізка —
Рукой падаць.

У «Акіно» ёсць нямама радкоў і строф, дзе перажыванні аўтара ўспрымваюцца як натуральныя, арганічныя рэакцыі на жыццё.

«Ноччу прыёмнік уключыць сусед, і зарычачь медгагорыя слоўе — перанаселеныя словамі свет...»
«Насцежэ войны — мой быт праветраны».

«Пароль неўміручасці — родная мова. Рассунься, часу перагараюкі: выдучь, як суседзі праз вокны, размову Учора і Заўтра, пагомі і прадкі...»
«Трава жыллошчу аддае бетону і бераціну глушыць бас гудка».

«Дзе да зямлі — ад зерня і расы — схіляюцца ў паклоне каласы... Сябе саміх на міг у жыцце згубім... Усё зямля празбіне да дрыготкі, і толькі мы — на цэлым астраўку! Тут сёнейка знайшоў начлэг кароткі, паклаўшы голаў на маю руку...»

Тампермент, «натура» паэта, раскрытаецца душы, раскаванасць мыслення выразае відаць у гэтых радках.

Неаднойчы ў кнізе бачыш і спрактыкаванасць майстра, які свабодна абыходзіцца са словам, вынаходліва выкарыстоўвае яго маргавы, умела падкрэслвае сувязь слоў інтанацыі, унутранымі сугучамі, выразным «вймаўленнем».

Вось, калі ласка: «Задэнае бунята лета, дзе ты?» Яшчэ: «Пад шынамі машыны яна дыміць». І яшчэ: «Ах, рака — рука кругота мова, ты не знаеш, што такое змора...» «Стыхія ад вясновага бунята шугае з берагоў, у ашубоў, а потым зноў шугае пастаянна, вяртаецца ў абдымі берагоў...»

самога П. Макаля ёсць вершы, якія сведчаць, што ён ведае іншакую, большую меру ваенным перажываннем.

Нярэдка непасрэднасць уражання займаюцца выпадковымі знешнімі прыпадбненнямі, дэргнасцю, смеіласць, улацывыя мысленно паэта, саступаючы месца звычайнай адвольнасці, наступнае губляе сувязь з напарэдым.

Вось асацыятыўныя лапцюк вобразаў з верша «Суседка мая — вуліца...».

Днём гуляеш перапоўненым вулём,
Унамь засядзеш квінтую...
Мне трамвай сьне, як брагготкі,
Доўга-доўга трасец над кукам...
Ты — докты маей абранцы...
Докты да чалавечы...
Ты дойдзеш, яі сувязная,
Да ўсёх, хто на кутары туліцца.

Вобразам песня, яны спрачаюцца між сабою. Карціна губляе ўнутранае адзінства, разбураецца ад страцення тэрапаў, якія, між іншым, часам разыходзіцца з жыццёвай рэальнасцю. Напісавшы, напрыклад, «засядзеш квінтую», паэт так разгортвае вобраз далей: «Аж пакуль на зары над табою кургань не праколнецца сонца» (атрымліваецца, кургань праколць вясніца над квінтую). Разнабойна ўспрымачы, не дае разгарнуцца думцы, паучыць сковаюцца «канструкцыям».

П. Макаль недастаткова дабае аб сансавай дакладнасці вобразаў, прынамсі, у кнізе нямама вершаў, дзе яна не захоўваецца: «Унізе мільваюць, як на вуліцкім глобале, сінія жылкі рок і напаяты струны шасэ?» (шасэ на вучнёўскіх глобусах?); «Глядзюць з прыбарэжных дзюб чабон на куллаты хвалі і бачыў у іх табуа авецак, янія бляя!» (ці называюць чабаны авечы статак табуом?) і г. д.

Часам тамперментным выказванням паэта нестае рэальнага зместу: «Калі да мары маей стонаваровае з паходняй падпалычкіка ворак лез», «Народы не спісаночна на пенсію», «Я голыкі ўдзыхнуў глыбока, як першаўчыны тушкі».

Унікае адчуванне штучнасці экспрэсіі, вонкавай напружанасці пер надхопе зместу. Гэта нагадвае працу лямпа, калі цягэ вада, з шумам круціцца жорны, а хлеба няма.

Чаргаванне удач і няўдач, змястоўных знаходак і самацэнных вобразаў разбурае адзінства кнігі «Акіно», змянае вывучленню характара лірычнага асобы...

Невыпадкова, мабыць, прыводзячы радкі з верша «Тут мы ўдавіх» («Мы прагнем акунуцца ў барэзніцы»), С. Грахоўскі алукае з цытаты такое: «Калі, як да струны налятай сьмек, я дакрануся да цябе пшчотна» У П. Макаля то задуха шмат сур'езнасці ва ўмеішчэ, то не хапае гумару ў стаўленні да з'явы.

Паэт, сам таго не заўважаючы, раўняе пафас і іронію. «Дайце, харэ і ямба, трубяныя дыфрагмы будаўніку нястомнаму таварышу Крану пад'ёмнаму!» — узнёсла ўсклікае ён у адным вершы, а ў другім ўжо влібіць з «дыфрамаў»: «Гуд дыфрамаў стукзе ў ямбы. Самы адгін — ружовы пакдёл...»

Абагульненне ў некаторых вершах вывадзіцца з нестотных адпраўных паводаў, што не можа не скасаваць да зместовай вываду. «Падан... Ізбуко і ў ім патрэба жыць» У дзюш? Інакш чаму ты, як галоўны кропчы хлеба, гэтыя кланцыя яму? — усклікае паэт, убаўчышы фокусы шыравага штучкара. «Як цяжка дастаецца глыбіня, якая толькі спеласць лепшыя ягдлі. Я знаю, што ў чарніц, як і ў суніц, пад скурый кроў чырвоная пульсе», — гэты «лішак» глыбакадуннасці слабчю лепшую частку верша «Не мне і не табе стаптанні ўзлесак», якая сцвярджае шырыню і сілу паучуцця ў каханні.

Прыкметна, між іншым, і пэўнае абмежаванасць, аднастайнасць асацыятыўнага слоўніка ў «Акіно». На старонках кнігі мы часта сустракаем узятыя для прыпадбнення словы «далоў», «люб», «капала», «карона», «акраці» і г. д. («нямая лясная капала», «колы пад вама капала спелася», «да карава да кароны збожжа, што на става ўвянчае мазалі», «адну тваю рагату карону не скіне з трона мой бунтарны век»...)

ЗНАЧЫЦЬ, так багачце і абмежаванасць, высокая «канструктыўнасць» ўмельства і правалы ад маласці зместаўнасці, вастрыня ўспрымачы знешняга свету і нярэдка моманты ўнутранай душнай глухаты («Безразмернае гора, чалавек, у цябе» — у кантэксце фізічнай «безразмернасці») і гэта, як відаць з кнігі, супярэчнасці манеры паэта, а не яго лірычнага характара.

У артыкуле Р. Бярозкіна больш увагі аддадзена негатыўным бакам кнігі П. Макаля. Магчыма, удачы паэта заслужыўвалі паўнейшай, шыроўшай аднакі. Але «дзягызас» хвабро, якая істотна слабчю усю кнігу і асобы вершы, уяўляецца мне правільным. І я лічу карыснай да П. Макаля такую размову, патрэбную — у імя таго лепшага ў паэта, дзючыму якому, прачытаўшы «Акіно», вершы ў яго магчыма, у яго талені.

У полі такой гаворкі можа быць не толькі П. Макаль. Штодзённая практыка нашай паэзіі дае нямама прыкладаў спрэчкі твораў сапраўды зместовых і вынашаных — вынікаў духоўнага напружання і моцных паучуццяў з твораў назначнага зместу — з малым унутраным зарадам, пэўнай механічнасцю ў падыходзе да тэмы.

Гаворка гэта, калі яна будзе справядлівай і прыніпчовай, калі ў аснове ён будзе клопат пра талент, пагрэбна — яна прынясе карысць і самім паэтам і нашай паэзіі.

«Восіт такую гаворку — абавязак крытыка, які сапраўднае жыццё крытыка. Яе аднакі пачынаць быць вострымі, прыніпчовамі, яны пачынаюць адпавядаць шляхам і кірункам развіцця нашай паэзіі. «Няхай яе пёры не тушыцца», — сказаў П. Макаль аб крытыцы ў вершы «Не кожны ў крытыцы здатны...». Слушныя, справядлівыя словы. Сапраўды, хай не тушыцца пёры, хай не сціхае прыніпчовае спрэчка аб паэзіі і не слабе ўвага да развіцця кожнага таленту, які працуе ў нашай літаратуры.

Можна, таму, я адразу зразумею, што зда-

З РЭСПУБЛІКАНСКАЙ ВЫСТАУКІ «50 ГОД ВЛКСМ»

А. ВЕЛИКОНАУ. «Ляно» (Палімер).

УГОМЕЛІ ішоў снег. Сухі, лёгкі. Ад гэтага Івану Васільевічу раптам зрабілася хораша, радасна. Быццам трапіў чалавек у родную стыхію. Быццам вярнуўся з Афрыкі, дзе не бачыў зямлі многа гадоў. Ён тэк і падумаў з усмейнай пра Афрыку, бо ўсю дарогу ў кулі маладая маці чытала напаміць чатырохгадовай дачушы:

Маленькія дзіці!
Ні за што не сьне!
Не ходіце в Афрыку,
В Афрыку гуляты!

Івана Васільевіча смяшлі гэтыя недарэчныя вершы старога паэта. І засмучалі: чаму ён не чытаў іх сваім дзецям? Дзеці любяць алегарычную фантастыку. Толькі дарослым трэба ва ўсім, у малым і вялікім, жалезная логіка і глыбокі сэнс.

Ён накінуў паліто і выйшаў на перон. Захацеўся глянуць на горад свайго юнацтва. Ён любіў гэты горад усё жыццё. Толькі аднойчы ён здаўся нятугоўным і чужым — калі ўосень сорака другога прыйшоў прыйсці сьнед, каб арганізаваць пасля правалаў новы падпольны гарком, баявую групу яго.

Пасля вайны горад разбудоваўся. У цэнтры амаль нічога не засталася ад таго, што было да вайны. Але ўсё рабілася на яго, Антанюковых вачах, і таму ён ніколі не сказаў: «Не пазнаць Гомель».

Усё новае нейкі па ступова, непрыкметна і вельмі натуральна ўваходзіла ў яго ўяўленне пра родны горад. Гэтак жа натуральна, як і тое, што былі хлопчык Іванушка Прысць (чамусьці ў вёсцы малых Антанюкоў клікалі па іх бабулі — Просці) стаў пенсінерам Іванам Васільевічам. Але ў нечым гадоўным ён усё той жа хлопчык-рыбак, юнак-рабфаквец, які збіваў у гэтым горадзе драўляныя тратары, партызанскі камандар — гаспадар лясюў у мікрэчцы Дняпра і Сожа. А не пенсінер!

Можна, у нечым, самым гадоўным, названым і горад. У чым? Дзюнае адчуванне. Рэканструявалі вакзал, зрабілі тунель, збудавалі новыя дамы там, за пуцямі, у залінейным раёне, і тут, каля прываказальнай плошчы, дамы як блізняты, падобныя на тысячы такіх жа дамоў у іншых гарадах. І ўсё раўна на гэты вакзал не падобны на другія, па-рэнейшаму ён знаёмы і родны — да спазмаў у горле, да болю ў срэці.

Што яго робіць названым, такім, які запамінуўся з таго далёкага часу, калі Іванушка Прысць упершыню прыехаў у горад, каб паступіць на рабфак?

Можна, восі гэтыя пераходныя масты з гры-мучым жалезным усходцам, на якіх ён стра-даўся са сваім першым юнацкім каханнем? Дзе яна, таў дзючына, пільпер ўжо бабуля? Смяшча. Канчюць, першае каханне не забываецца. Не забываецца юнакі агонь, тваў адчуванне. А не яна, што запалаўла гэты агонь. Яна знікла з паміні, як толькі прыйшоў другое каханне, больш стадае, больш сур'езнае... Адбывоўся адмаўленне, Нярэдка ён дзюіцца, гэты найчольны закон. Аднак калі другое каханне нарадзіла смяю, дзюіць, ён, Антанюк, не дазволіў, каб іх адмыла тое, трэняе... Але восі яго сапраўды не забываецца, гэтае апошняе, нічым не адмаўляецца, і ранейшым, ні пазнейшым... Хая пазней нічога ўжо не было, акрамя ўспышак усё таго ж агню.

Правядзіцца паларэды: Спэзьяемца. Стаянку могуць скараціць. Не адыходзіцца даўка.

Іван Васільевіч ішоў па пероне да цэплага. Сняжычкі садзіліся на рукі, на твар, прыёма назатылі цэплым халадом. Але, бы-вае цэплы халадок і бывае халаднае цяло — у прыдзе, як у чалавечых сэрцах. А самае назменнае з усёго назменнага тут — гэты снэг, гэтая шыха завеза над горадам, якая засыпае чарнату асфальтаў, і, як нішто іншае, злівае горад з прастораў палёў, з дзюмі, з пераходнасцю зямлі. Можна таму і лямкі так нечакана, так раптоўна скіраваліся туды, за гэтыя прасторы, за гэтыя лясы? Хіба так ўжо нечакана?

Але, назней нічога ўжо не было, акрамя ўспышак усё таго ж агню. І восі яна, яшчэ адна ўспышка. Можна, апошняя? Не, яна зусім не такая. І прычына зусім іншая. Тады гэта з'яўлялася ад яго чалавечай слабасці. А цяпер...

Патлік крануўся. Антанюк стаў і глядзю, як прапываюць вагоны. Часцей стукочыць па стыках колы. Восі і яго вагон. Правядзіцца лямчыла літо, што закрыла ўсходзілі, убаўчыла яго, адкінула пліту назад, крывінула ўсходзілі, і — Эх! Чапалічэса! Ды хутэй жа вы!

Іван Васільевіч, не скрануўшыся з месца, з усмейнай памахаў рукой.

Паўла пахавалі без мяну. Каткоў прыехаў пасля. Гэтага не маю дававаць яму. Каткоў зайдзёўшы слава майго атрада. Як многія прафесійныя ваенныя, ганарыста лічыў, што адзін ён умеа камандаваць, і я перад ім — што лапаць перад боатам. Ён, здаецца, і разу не прыехаў першы, пакуль атрал яго быў самастойны. Ездзіў я.

Чаму Павел выбраў яго атрад? На злосьце мне?

Выдавецтва «БЕЛАРУСЬ»

Змітрок Астапенка. Біялятыка Беларускай паэзіі. Франтыспіс А. Кашчурэвіча. Афармленне В. Юрчанкі. 1968 г. Тыраж 5.000 экз. 124 стар. Цана 58 кап.

Максім Багдановіч. Маладзёк. Дрыка. Складальнік А. Дойка. Мастак Я. Юрчанкі. 1968 г. Тыраж 15.000 экз. 292 стар. Цана 75 кап.

Квядар Жычча. Зброю. Мастак А. Волкаў. На рускай мове. Аўтарызаваны пераклад Г. Палова. 1968 г. Тыраж 100.000 экз. 280 стар. Цана 31 кап.

Квядар Жычча. Настой. Вершы. Мастак П. Драчю. 1968 г. Тыраж 4.000 экз. 80 стар. Цана 18 кап.

Пятрусь Макаль. Біялятыка Беларускай паэзіі. Франтыспіс А. Кашчурэвіча. Афармленне В. Юрчанкі. 1968 г. Тыраж 6.000 экз. 192 стар. Цана 62 кап.

Матэрыялы літвенскага (1968) года. Мастак Я. Юрчанкі. 1968 г. Тыраж 2.000 экз. 20 стар. Цана 3 кап.

НЕЧАКАНЫ ГОСЦЬ

Іван ШАМЯКІН

Старонкі з рамка «СНЕЖНЫЯ ЗІМЫ»

Мой новы раман, які я назваў «Снежныя зімы», — пра жыццё нашых сучаснаў. У цэнтры апаўдана — стары камуніст, былы намандар партызанскай брыгады Іван Антанюк. Яго адносіны з сэрбамі на вайне і працы з ацымі, яго ролю над жыццём, успаміны і мары вынаючыю сюжэты ліній рамана.

Плануючы ўвазе чытаоў газетэ «Літаратура і мастацтва» старонкі са «Снежных зім», Антанюк, пенсінер ужо, едзе працаваць сваю быліую партызанскую саброчку.

АўТАР.

рылася няшчасце — у той жа міг, як толькі ўбачыў Каткова ў сваім лагэры. Ён зусім не павайсковому саскочыў з сядла — спуба неак па-старэчаму.

Я вылез з зямлянкі-майстарні, дзе хлопцы рабілі міны.

Каткоў баўся падняць вочы. — Калі? — Пазачора. Варукулася надзея. — Раныны?

— Не. Наскочылі на засаду каля Рудні. Скасцілі ўсіх траіх. Двое там і засталіся, паліці хавалі. Паўла конь вынес. У гарачы трымаўся, відаць, яшчэ нейкі час. Знайшлі яго ў лесе, за кіламетр ад месца засады. Дзюе кулі ў грудзі. Тры — у спіну. Стралілі ўсе...

Ужо ў дароце, калі запараныя коні сцішылі бег

ТУТ БЫЛА ўся Грузія: рабочыя ў чорных саваннах касаваротках, сялянне з бліжэйшых вёсак, ваенныя, князі і дваране, чыноўнікі, інтэлігенцыя і моладзь... Усе з нецярпеннем чакалі поезда з Пярды. На гэтым поезде, праз п'яццацца гадоў пасля смерці, прыбывалі на радзіму астані геніяльнага грузінскага паэта Нікалоза Бараташвілі.

У гэты дзень прывезлі сюды не проста астані даўно памёршага чалавека, а думкі народа, прыгажосць і мары, філасофію і гены народныя, уясабленія ў дарэгім абліччы. Хавалі малодсць мінулага стагоддзя, хавалі адкрывальнікі новага стагоддзя ў духоўным жыцці народа: хавалі чалавека, які пры жыцці не ўбачыў ніводнага свайго верша надрукаваным; ніхто не пачуў дум яго на беразе Куры; ніхто не ўбачыў імяўка бегу яго Мерані (назачны конь грузінскага фальклору, дужы, высакародны, бястрашны).

Кожны грузін з незвычайнай любоўю і пяшчотай успамінае імя Нікалоза Бараташвілі яшчэ

лэс чалавека, чыя філасофская лірыка — па ўдалому выразу крытыка — «свайей шырацю і глыбінёй нагадае псалмы Давіда»... Служба ў канцэртнай прыгнатары Бараташвілі. Незразумелы тымі, да каго ён ставіўся са шчырай павагай, вымушаны займацца толькі для таго, каб пракарыць аб'ядленую сям'ю, ён глыбока расчараваўся ў жыцці. А імяна яго ў гэтыя гады Бараташвілі стварыў самы вялікі свай твор «Лёс Грузіі»... Лёс Грузіі! Як многа заключае для грузіна ў гэтых словах. Тут і лёс народа, і лёс той вялікай культуры, створанай яшчэ на пачатку цывілізацыі, і лёс гэтых высокіх гор і бурных рэк, якія многа значаць для кожнага, хто рос на іх берагах і сціхаў.

Лёс Грузіі вырашаўся ў тыя жалівыя дні, калі знявечаная краіна літаральна сцянула крыўю. Апошняя спроба цара Іраклія II стварыць незалежную дзяржаву скончылася няўдачай. Мудры дзяржаўны дзеяч зраўмеў, што трэба выбіраць або адзінаверна Расію, або Турцыю і Іран, якія даўно імкнуліся ўстанавіць сваё панаванне на Каўказе...

Паэма «Лёс Грузіі» пры ўсёй рамантычнасці глыбока рэалістычная. У ёй абыйдзены вострыя вуглы і супярэчнасці. Стара цар Іраклій гаворыць з бліжэйшым сваім саветнікам — вярхоўным судзеяй Саламонам Леанідзе:

...Русские — прославленный народ, И великодушный царь России... Кажется, я передаю рещусь Власть над Грузией его державе.

І Бараташвілі цалкам далучаеца да гэтага рашэння. Сваю гістарычную канцэпцыю Бараташвілі выказаў і пазней у вершы «Магіла цара Іраклія»:

Как оправдалось то, что ты предрек Пред смертию стране... Плоды твои мыслей созревают в срок. Твои заветы превратились в дело.

Праз усё сваё жыццё праўдэ Нікалоз Бараташвілі любіў да Кацярыны Чаувадзе — дачкі паэта Аляксандра Чаувадзе і сястры Ніны Грыбавадзе. Але любоў гэта была без узаемнасці. Яна выйшла замуж за мейсцэўскага князя Дадзіяна... Разбіты і змрочны стаў Тато (так звалі паэта яго роднага і сябра) на вянчаны сваёй каханай і прынца Дадзіяна ў Сіенскім саборы...

Паэт сумны, ён піша вершы аб марнасці чалавечага жыцця. Ён абагульняе сваё няшчасце, бо такіх няшчасных, як ён, мноства. Яго радкі напоўнены разбітымі надзеямі, няўпэўненымі марамі і расчараваннем.

Гэтым жа настроямі прасякнута яго паэзія, але яны былі выкліканы не адным толькі суб'ектыўнымі прычынамі. У тых умовах цяжка было жыць чалавеку, які нарадзіўся на сто гадоў раней за свой духоўны час. Яго рамантычная паэзія чэрга сваёй змест перш за ўсё ў сацыяльна-палітычных абсталяваннях.

Чей той страннны голас вычуў? Что за причина вечной печали? — пытаецца паэт у сваім вершы «Таміны голас».

Але Бараташвілі і бунтар, ён супраць несправядлівасці сучаснага яму жыцця, супраць абмежаваных і неразумных. Здаўляе шматграннасць яго настрою, думак, высакароднасць і смеласць яго вобразаў, музычнасць і пяшчотнасць яго паўнаўняў.

І вось «Мерані» — лаўровы вянч усех вораў паэта, шаўдэр яго філасофскай лірыкі. Паводле вызначэння крытыка Лаўроўска Каланаздзе, «Мерані» — імя вышэйшых каронных коней, — вобраз, які бярэ пачатак з грузінскай міфалогіі. Вершы напісаны з нястрымным пафасам і яны, у той жа час, вельмі набліжаюць паэта да сваіх рускіх і еўрапейскіх братоў-рамантыкаў.

У гэтым вершы, які з'яўляецца паэтычным крокам Н. Бараташвілі, ён цудоўна выказаў духоўны настрой свай эпохі. У ім асабліва востра вызначаюцца непрымальны дум паэта, яго гуманізм, яго непахіснасць перад смерцю.

Герой Бараташвілі гатовы загінуць у бітве з ворагам, калі гэты падвиг пракадае шлях будучым пакаленням. У гэтым увесць паэт. Вось чаму яго бесшматковы конь перанеймаў няспячы ў будучыню... Багачэ рыву, высокая мяля, багачэ трагічныя акорды поўны з пяшчотнай элегіяй з'яўляюцца характэрнымі для бессмертнай паэзіі Нікалоза Бараташвілі. (АДН)

НАЦЫЯНАЛЬНАЕ свята Балгарыі — дзевяціц чввёртуга гадавіну з дня вызвалення ад фашысцкіх захопнікаў беларускія кінематографісты святкавалі ў Мінскім Доме мастацтваў разам з балгарскімі сябрамі. На дзёнку вы бачыце кінааператара Веняціна Арлова, канструктара Аляксандра Лазарава, тэхніка Пятра Ганчова, інжынера Івана Іванова, народную артыстку БССР Зінаіду Браваўскую, дыратара Дома мастацтваў Анатолія Кіесічэвіча, кінарэжысёра, Ебрасіню Бондарэву ў час гутаркі.

— Аб даўняй дружбе нашых народаў вялікіх даказаў рабіць не трэба — мы гэта моцна саброства адчуваем на кожным кроку, — гаворыць у сваім выступленні балгарыян Іван Іванова. Ён падзякаваў ураніям аб знаходжанні ў нашай рэспубліцы.

Кінааператар студыі «Беларусь-Фільм» Веняцін Арлов расказаў аб сваёй паездцы ў Савію. Потым абдысь прагляда дакументальных стужак «Зялёныя горы Савіі», «Завод добрага настрою» і новага балгарскага мастацкага фільма «Пях міндалю».

І. РЭЗНІК, Фота Ул. КРУКА.

Гэты здымак зроблены ў час выканання Аміранам Назі Думбадзе і Шынагі Нацвілішвілі мінскай песьні.

ДА 150-ГОДДЗЯ ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ГРУЗІНСКАГА ПАЭТА НІКАЛОЗА БАРАТАШВІЛІ.

НЕПАХІСНЫ ДУХ ПАЭТА

Мікалай МІКАВА.

І таму, што нацыянальны гены краіны загінуў дзесяці на чужыне, адзінокі, без родных і саброеў, Грузінскага юнака хавалі там незвычайна яму людзі, як вонь на полі бітвы.

Прайшло дваццаць гадоў пасля гібель паэта, і на старонках часопіса «Цысары» надрукавалі першыя яго вершы. Яны сталі адкрыццём для многіх. Кожны зразумеў трагедыю чалавека, які на дзесяці гадоў аяраўдзіў сучаснае яму грамадства. Такія людзі або гінуць бясследна, або становяцца ўладарамі дум. Бараташвілі стаў сапраўдным уладаром дум, паэтычнай святайні.

Нікалоз Бараташвілі рана стаў пісаць вершы. Дзяцінства ён правёў у доме свайго бацькі — князя Мелітона Бараташвілі, прадстаўніка славагата, але абдзічлага роду, добра адукаванага для свайго часу чалавека. Яго дом наведвалі паэты і грамадскія дзеячы Грузіі.

Цікавы і ўражлівы хлопчык уважліва прыслухоўваўся да размоў дарослых. Ён марыў стаць такім жа, як дзядзька Грыгорт (Грыгорт Арбеліані — вядомы грузінскі паэт) або як бацька, — высокім, прыгожым, занятым у мундзір з сярэбрынамі гузікамі, з шабляй на баку. Ён марыў стаць ваенным. Ён быў вясёлы і дасціпны. Многа пісаў. Яго з'едлівыя эпіграмы карысталіся поспехам. Зольнаму хлопчыку прадказвалі вялікую будучыню. Але нечаканае няшчасце — Нікалоз задуўся з левіцы і пашкодзіў нагу — усё змяніла. Пра ваенную службу не магло быць і гутаркі. На наступленне ва ўніверсітэт не хпіла грошай, і Бараташвілі, закончыўшы ў 1835 годзе гімназію, паступіў на службу ў «Экспедыцыю суда і расправы».

Н. Бараташвілі падарумленна служыць у канцэртнай, хоць яму невялікая нудная канцэртная работа. «Чыноўнічкі падуць», — горна гаварыў ён пра сабе.

Ён пісаў геніяльныя вершы, а іх ніхто не разумее. Такі быў

Аг стром Балкачскіх

Андрэй ГЕРМАНАУ

БЕЛАРУСКИ СНЕГ

Над прастром анямелым, Над гуртам срабных стрэх — Кружыць дзіўны, кружыць белы, Беларускі кружыць снег.

Можам змерцаць сто і дзвесце, Больш счэмак у бары, Толькі спынішся нарэшце, На глукім лясным двары.

Перад казачнай хацінкай У сумэтах да акон, Дзе зімовай кветкай Зіна Увайшла ў мой белы сон.

Ад яе дзявочай ласкі Там святлее кожны кут, Жывучы між цудаў казкі, Ці ж паверыць Зіна ў цуд!

Усмехаўца, напэўна, Прыгадаўшы, як адзіні Гошч-дзівак у чорнай жмені, Кожкаў снежку на ўспаміні...

Ну й дзівак! Узв'яў бы мешта, Каб запомніў казку лепш... А не ведае, што снежка Перакмаецца ў вершы.

І калі ў ім анямелы Зможа цуд лясны ажыць —

ПАРАЖЭННЕ

Меў я шмат перамог, Але мала спазніў паражэнняў. Гэта добра было для цела майго, І для думак, Але кепска для цела і думак Напісаных вершаў.

Гэй, дзе вы, спартанцы! Толькі муліка нары няўдач Нараджаюць артыстаў, Што гатовы ўсімцацца Пад маскамі болю І маўчаць Пад маскамі врасці.

Паззія і ласка, Здабываюцца падзігам, Лёгка пазію І лёгкую ласкаў Набываюцца за грошы Аб за настырнасці.

Будучыя паэты Спяць сягоння на ложках З куплету, Клічныя знакі цымакі, Празіваюць іх сэрцы, Распачынаюць Афінны тэй дрымаці! Спартанцы працінуцца.

Наўчылася нарэшце размаўляць І не напоўніла яшчэ свай дзень Іх мядурацю, А ты загадаеш мне ўжо легчы І адыходзіць так спакойна

З асветленым Віташм вяршынямі, З падфарбаванымі прамечам, вясмакі, І ўрачыства

Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

Пабаўся, сонца, Пачакай заходзіць!

Бажыдар БАЖЫЛАУ

ПАРАЖЭННЕ

Меў я шмат перамог, Але мала спазніў паражэнняў. Гэта добра было для цела майго, І для думак, Але кепска для цела і думак Напісаных вершаў.

Гэй, дзе вы, спартанцы! Толькі муліка нары няўдач Нараджаюць артыстаў, Што гатовы ўсімцацца Пад маскамі болю І маўчаць Пад маскамі врасці.

Паззія і ласка, Здабываюцца падзігам, Лёгка пазію І лёгкую ласкаў Набываюцца за грошы Аб за настырнасці.

Будучыя паэты Спяць сягоння на ложках З куплету, Клічныя знакі цымакі, Празіваюць іх сэрцы, Распачынаюць Афінны тэй дрымаці! Спартанцы працінуцца.

Наўчылася нарэшце размаўляць І не напоўніла яшчэ свай дзень Іх мядурацю, А ты загадаеш мне ўжо легчы І адыходзіць так спакойна

З асветленым Віташм вяршынямі, З падфарбаванымі прамечам, вясмакі, І ўрачыства

Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

Пабаўся, сонца, Пачакай заходзіць!

З залатымі дахамі, З вялікім чорным Фікусам у лоджы, З грамадзводнай шпатай Пад наемнікам

І з промнем месца На валасках тваіх, Цудоўны горад, З рамантычным месцікам, З завознымі каблучкамі І жывёнкаю цымянэй.

Не абарысаю тоў — І не пабачылі б.

Пярван СТЭАНАУ

ДВАЙНІК

Калі я ў горад адыходзіў — помню — Хлалчук застаўся там, ускрай прасялка,

Са знатай кепкай перад родным полем, Хлалчук застаўся ў марыве дырыготкім,

За мной не рушыў, Пабаўся, Што скоро стане піжачок кароткім,

І будзе смешна, будзе непрыгома.

А я з ікклівацю дарог спазнаўся — Галвакружыны быў не страшны вырай.

І ўсё далей ішоў, І не спазнаўся Перамяніць піжак, з якога вырас.

А там — пад сонечнай дугою яркай Хлалчук арлі гаскае настонам.

І працінае жах мяне, як раптам Вяскіла зломіцца, І стэне цымак, З балгарскай мовы пераклаў Ніл ПЛЕВІЧ.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

Падворні, вокны, вуліцы, экраны — Аспелі, Ім рэспіраці да адказу шотары, І прад вясняны, нібы цуд, адкрыўся Набывам раней дзівоцы горад, Залпы месячных святлом, З крывымі вулачкімі.

МЕСЯЧНАЯ НОЧ

Ток абарваўся, Якіра, калі эстрадна спявачка Прасіла сьлёзна мілага вярнуцца — Усё патула нечакана ўміг.

ДА ВЕДАМА АМАТАРАУ КНИГІ

Выдавецтва «Мінска» (Вільнюс) у II квартале 1969 г. выпускае кнігу А. І. Анушкіна «На зары кнігадрукавання ў Літве» (12 выд. л., 3000 экз., ц. 80 кап.).

Аўтар прыводзіць вялікі фактычны матэрыял, які ў значнай ступені да гэтага часу не друкаваўся, аб зараджанні і развіцці кнігадрукавання ў Вялікалітві і іншых гуніках Літвы на рускай, беларускай, літоўскай, польскай і іншых мовах. У імзе адначасна свабоднае кнігадрукавання ранняй пары, расказаваецца аб ролі Вільнюса ў выданні шведска-літоўскай навуковай літаратуры, падрэсціваецца і гуманістычны напрамак, тое, што ў гэтых адрадкаваннях адно з першых месцаў сярод іншых цэнтраў кнігадрукавання. Згадваюцца дзейнасць Смавічын, Мсціслаўца, Даўшчы, Карана, Смярціна і іншых вучакоў, на разе прымае імя прасоцаваецца лёс унікальных выданняў, упершыню надрукаваных у Вільнюсе, з іх імяў старадрукаванняў і зарубешных краін. Змяшчае вялікае колькасць фотарапрадукцыі з унікальных старадрукаванняў выданняў.

Закоржы накіроўваць: магазін «Кніга — пошта», г. Вільнюс, вул. Дзюбіна, 10.

НЕБАЧАНАННЕ

10 ВЕРАСНЯ

Першая праграма, 9.30 — «Тэлебачанне — школе». VIII клас. Фізіка. «Гукавы рэзананс». 10.00 — «Дзіва неспадзявана». Мастацкі фільм. 17.00 — «Навіны». 17.10 — праграма перадач. 17.15 — «Летуценнік». Кінаафарыс. 17.25 — «Дзіва акраі». Выводзіцца «Сутрачкі». Фільм-канцэрт. 17.50 — нашы інтэрв'ю. «50 гадоў метрычным сістэмам у СССР». Выступленне нацыянальнага адрэса Камітэта стандарту, мер і вымяральных прыбораў пры СМ БССР. А. Тарасевіч. 18.00 — «Тэлебачанне». «Вачэй зачараванне». Рэпартаж з кветкавай пладцоўкі Цэнтральнага батанічнага саду АН БССР. 18.20 — «Навіны». 18.30 — «Навіны». Выступленне пісьменніка І. Андронікава (М). 19.00 — на прымае Фінал Удзілішчы «Савіянскіх навінаў» (М). 21.15 — «Сам-на-сам» (М). 21.30 — «Сам-на-сам» (М). 21.45 — «Сам-на-сам» (М). 22.00 — «Сам-на-сам» (М). 22.15 — «Сам-на-сам» (М). 22.30 — «Сам-на-сам» (М). 22.45 — «Сам-на-сам» (М). 23.00 — «Сам-на-сам» (М). 23.15 — «Сам-на-сам» (М). 23.30 — «Сам-на-сам» (М). 23.45 — «Сам-на-сам» (М). 24.00 — «Сам-на-сам» (М). 24.15 — «Сам-на-сам» (М). 24.30 — «Сам-на-сам» (М). 24.45 — «Сам-на-сам» (М). 25.00 — «Сам-на-сам» (М). 25.15 — «Сам-на-сам» (М). 25.30 — «Сам-на-сам» (М). 25.45 — «Сам-на-сам» (М). 26.00 — «Сам-на-сам» (М). 26.15 — «Сам-на-сам» (М). 26.30 — «Сам-на-сам» (М). 26.45 — «Сам-на-сам» (М). 27.00 — «Сам-на-сам» (М). 27.15 — «Сам-на-сам» (М). 27.30 — «Сам-на-сам» (М). 27.45 — «Сам-на-сам» (М). 28.00 — «Сам-на-сам» (М). 28.15 — «Сам-на-сам» (М). 28.30 — «Сам-на-сам» (М). 28.45 — «Сам-на-сам» (М). 29.00 — «Сам-на-сам» (М). 29.15 — «Сам-на-сам» (М). 29.30 — «Сам-на-сам» (М). 29.45 — «Сам-на-сам» (М). 30.00 — «Сам-на-сам» (М). 30.15 — «Сам-на-сам» (М). 30.30 — «Сам-на-сам» (М). 30.45 — «Сам-на-сам» (М). 31.00 — «Сам-на-сам» (М). 31.15 — «Сам-на-сам» (М). 31.30 — «Сам-на-сам» (М). 31.45 — «Сам-на-сам» (М). 32.00 — «Сам-на-сам» (М). 32.15 — «Сам-на-сам» (М). 32.30 — «Сам-на-сам» (М). 32.45 — «Сам-на-сам» (М). 33.00 — «Сам-на-сам» (М). 33.15 — «Сам-на-сам» (М). 33.30 — «Сам-на-сам» (М). 33.45 — «Сам-на-сам» (М). 34.00 — «Сам-на-сам» (М). 34.15 — «Сам-на-сам» (М). 34.30 — «Сам-на-сам» (М). 34.45 — «Сам-на-сам» (М). 35.00 — «Сам-на-сам» (М). 35.15 — «Сам-на-сам» (М). 35.30 — «Сам-на-сам» (М). 35.45 — «Сам-на-сам» (М). 36.00 — «Сам-на-сам» (М). 36.15 — «Сам-на-сам» (М). 36.30 — «Сам-на-сам» (М). 36.45 — «Сам-на-сам» (М). 37.00 — «Сам-на-сам» (М). 37.15 — «Сам-на-сам» (М). 37.30 — «Сам-на-сам» (М). 37.45 — «Сам-на-сам» (М). 38.00 — «Сам-на-сам» (М). 38.15 — «Сам-на-сам» (М). 38.30 — «Сам-на-сам» (М). 38.45 — «Сам-на-сам» (М). 39.00 — «Сам-на-сам» (М). 39.15 — «Сам-на-сам» (М). 39.30 — «Сам-на-сам» (М). 39.45 — «Сам-на-сам» (М). 40.00 — «Сам-на-сам» (М). 40.15 — «Сам-на-сам» (М). 40.30 — «Сам-на-сам» (М). 40.45 — «Сам-на-сам» (М). 41.00 — «Сам-на-сам» (М). 41.15 — «Сам-на-сам» (М). 41.30 — «Сам-на-сам» (М). 41.45 — «Сам-на-сам» (М